

SUPRASEGMENTNA OBELEŽJA U DISKURSU TV DEBATA

Vesna Polovina, Natalija Panić
Filološki fakultet, Beograd

UDK 316.776:81'342.9'42

Na podlagi analize izbranih TV debat v srbskem in slovenskem jeziku se je izkazalo, da so si suprasegmentne oznake med seboj precej podobne. Replika – turnus govorcev se najpogosteje konča s tonom, ki je nižji od ostalih nižjih tonov v turnusu. Intenziteta in tonska kontura sta najpomembnejši v ustvarjanju subtopikalne celote, predvsem v daljših replikah – turnusih, in sicer tako, da se glede na prejšnji oziroma naslednji segment v daljši repliki suprasegmentne oznake relativno uskladijo: v kolikor subtopikalna celota vsebuje več intonacijskih enot, se šele na koncu pojavi intonacijska enota s padajočim tonom, središčne pa imajo bodisi rastoči ton bodisi ravnega. Poleg tega obstajajo tudi signali za uvajanje teme tudi na leksičnem in na pragmatičnem nivoju, in sicer so to posamezne intonacijske enote, pogosto ločene s premori. Emfatična in kontrastivna funkcija suprasegmentnih oznak sta še posebno zanimivi v tem tipu diskurza. Kulturološke razlike niso mogle biti potrjene, saj je skupno število govorcev premajhno za takšna prosojevanja.

diskurz, TV debate, intonacija, intenziteta, premori, emfaza

In this paper we analyse TV debates in Serbian and Slovene languages, and show that intonation, intensity and pauses, sometimes separately, but more often in combination, have important discursal functions, such as discourse organisation, and contrastive and emphatic significance. Their functioning is closely connected with the other levels of discursal organisation – turn-taking, within turn segmentation of longer participation of speakers, and certain lexical and pragmatic discourse features. While a range of similarities between Serbian and Slovene TV debates has been established, no cultural differences could be clearly discerned, since the material itself did not involve a large number of speakers, and some noted differences could be ascribed to the individual speakers themselves rather than cultural differences.

discourse, TV debates, intonation, intensity, pauses, emphasis

U ovom radu smo se fokusirali na sledeća suprasegmentna obeležja govora: **intenzitet glasa, tempo i ritam**, a obratili smo pažnju i na **melodiju** pojedinih elemenata iskaza. Pored toga, vrlo važnu ulogu u razgovornom diskursu imaju **pauze** – ispunjene, kao i neispunjene, tj. prekid u govoru, odnosno tišina. Promene ovih prozodijskih obeležja smo pratili u diskursu javnog govora, naime u popularnim televizijskim emisijama debatnog tipa na slovenačkoj i srpskoj televiziji. Suprasegmentalni nivo je vrlo bitan aspekt u komunikaciji, jer su prozodijska obeležja – visina glasa, tempo, glasnoća, ton, naglasak i

intonacija direktno povezani sa drugim područjima organizacije poruke, kao na primer sa strukturiranjem informacije (Kristal 1995: 196). Prozodija uključuje *nelingvistička*, *lingvistička* i *paralingvistička* obeležja. Od nelingvističkih obeležja pomenućemo kao najkarakterističnije kvalitet glasa, koji pokazuje prirodu govornikovog larinksa i vokalnog trakta, tj. predstavlja skup individualnih osobina glasa nekog govornika; međutim, nelingvistička obeležja mogu imati i lingvističku funkciju u nekim situacijama, npr. tip fonacije se može koristiti prozodijski da se prenese lingvističko značenje – npr. promukao

glas, škripitav glas mogu signalizirati sagovorniku rezignaciju, dosadu i sl. (Panić 2007: 9.) U lingvistička obeležja se ubrajaju: naglasak, ton, intenzitet glasa, tempo, ritam. Pod paralingvističkim obeležjima se podrazumeva način, tj. stil govora, npr. govor kroz smeh, plač, šaputanje, itd.

Sada ćemo ukratko definisati pojave kojima smo se u ovom istraživanju bavili. **Glasnoća** (relativna jačina glasa) – **intenzitet glasa** predstavlja stepen slušne percepcije na osnovu koga slušalac nekom glasu može dodeliti mesto na skali od »tihog« do »glasnog«. Njena uloga je najuočljivija u isticanju, tj. Govornik glasnije izgovara reč ili višu jezičku jedinicu kada želi da ih istakne (Kristal 1995: 113). Glasnoća je vrlo tesno povezana sa emocionalnim stanjem, a zavisi i od nekih objektivnih činilaca, kao što je prisustvo buke, ometanje od strane drugog govornika (prekidanje i istovremeno pričanje) (Panić 2007).

Tempo govora može se izjednačiti sa **brzinom** govora. Ljudi se razlikuju po svojoj individualnoj brzini govora, ali brzina govora takođe zavisi i od određenih semantičkih, socijalnih, pragmatičkih efekata i sl. To u stvari znači da se promenama u tempu mogu preneti neke semantičke, socijalne, ili pak pragmatičke informacije (Kristal 1995: 365).

Pauze u govoru se takođe proučavaju u okviru prozodije. Pauza najčešće može imati funkciju označivača (markera) granica intonacijskih grupa, ili se pak javlja kad je govornik neodlučan. U nekim slučajevima je *ispunjena* (na primer glasovima: [m], [ə]) (Cruttenden 1997: 174).

Ove prozodijske karakteristike proučavali smo u diskursu javnog govora, i to u televizijskim debatama, jer se pre svega javni govor pred kamerama razlikuje u mnogom elementima od svakodnevnog, privatnog govora. Debate na televiziji se kao jedan specijalan vid javnog govora izdvajaju jer predstavljaju razgovor između dva ili više sagovornika, u kome postoje tačno određena pravila, u smislu da voditelj emisije, kao

jedan od učesnika konverzacije, ima ulogu organizovanja i vođenja konverzacije. Voditelj određuje kada će koji učesnik, tj. gost u emisiji, dobiti reč, koliko dugo će »držati« reč u diskusiji, u slučaju preklapanja govora dva gosta odlučiće da ih prekine i reč ustupi jednom od njih, i tako dalje. Dakle, debate se razlikuju od uobičajenog, svakodnevnog razgovornog diskursa i po sadržaju i po formi, tj. unutrašnjoj organizaciji, a prozodijske karakteristike koje smo ovde ispitivali takođe izdvajaju javni govor, a i debate u televizijskim emisijama, od svakodnevnog razgovornog diskursa.

Korpus

Korpus za ovo istraživanje sačinjavaju emisije *Tarča* na slovenačkoj državnoj televiziji RTV Slovenija, i *Utisak nedelje* na RTV b92. Odabrali smo emisije *Tarča* i *Utisak nedelje* zato što su ove emisije dosta slične po koncepciji – i jedna i druga se bave aktuelnim problemima i voditeljke obe emisije pozivaju u studio goste koji imaju zadatak da izraze, najčešće sučele, svoja gledišta povodom pojava i problema koji se u društvu i državi javljaju. I u *Tarči* i u *Utisku nedelje* pred gledaocima su samo voditeljka i gosti, nema publike u studiju (kao što je slučaj u nekim drugim emisijama koje se takođe bave sličnom problematikom, npr. *Da, možda, ne, Ključ* na RTS-u). I u jednoj i u drugoj emisiji voditeljka postavlja problem o kojem treba raspravljati, odnosno koji treba analizirati u toku emisije, i daje na kraju emisije konačan zaključak do koga su u toku debate došli.

Pored ovih koncepcijskih sličnosti, postoje i razlike u strukturi ove dve emisije, na primer u *Tarči* voditeljka postavlja na početku emisije problem, i odmah zatim sledi duži prilog o tom problemu, u kome su obuhvaćena različita gledišta i tumačenja sa više aspekata, tj. sagovornika koji nisu gosti pozvani u studio. Nakon tog opsežnog priloga sledi rasprava u studiju. U *Utisku nedelje* to nije slučaj, naime posle kratkog predstavljanja pozvanih gostiju sledi kratka pauza za

reklame, a nakon toga se pristupa diskusiji u studiju, tj. voditeljka postavlja pitanja (uglavnom upućena tačno određenom sagovorniku, mada se često dešava da postavi pitanje na koje svoje goste pušta da odgovore redosledom koji oni sami odrede). Tokom emisije se ne puštaju prilozi istraživačkog tipa, kao oni u *Tarči*, a jedini prilozi u *Utisku nedelje* su *Predlozi* za utisak nedelje. To su kratki inserti emisija sa različitih televizija u Srbiji, koji su se emitovali u protekloj nedelji i koji odslikavaju taj vremenski period od nedelju dana. Broj predloga varira od pet do deset. Zatim u emisiji slede direktna telefonska uključanja gledalaca koji glasaju za određeni utisak, kratko prokomentarišu svoj izbor, i eventualno postave pitanje nekom od gostiju. Takođe, i broj gledalaca koji se uključuju je ograničen – desetero gledalaca glasa za po jedan utisak. Ovaj »drugi« deo emisije počinje uglavnom sat i 15 minuta od početka emisije, tj. 45 minuta pre kraja emisije, predlozi i glasanje gledalaca traje oko 20 do 30 minuta, pa gosti imaju oko 15 minuta da odgovore na pitanja gledalaca (zapravo, voditeljka najzanimljivija pitanja ponovi svojim gostima), a zatim i gosti glasaju za neki od predloga. Nakon toga voditeljka pravi kratak osvrt na temu emisije, daje kratak zaključak o problemu o kome se debata vodila, i kratko objavljuje emisiju. Uključanja gledalaca i postavljanje pitanja gostima nisu prisutni u *Tarči*. Pored ovih razlika u koncepciji, postoji i razlika u samom trajanju ovih emisija: *Tarča* traje ukupno jedan sat, a *Utisak nedelje* traje dva sata.

Analiza korpusa

Po dve emisije *Tarča* i *Utiska nedelje* su transkribovane i anotirane su varijacije u glasnoći, tempu, visini glasa, kao i ispunjene i neispunjene pauze. Intonacione celine i glasnoća analizirani su na osnovu utiska anotatora, jer se često subjektivne vrednosti visine tona, tj. glasa i glasnoće razlikuju od objektivnih vrednosti. Drugim rečima, bitno je kako se neko prozodijsko obeležje percipira od strane ljudskog subjekta. Zatim su delovi

tako anotiranog korpusa bili ponovo anotirani od strane još dvoje lingvista, (diplomiranih filologa), i utvrđeno je da se u 96% slučajeva njihova anotacija slagala sa našom anotacijom.

Glasnoća

Glasnoća je takođe bila prvo anotirana na osnovu osećaja anotatora, tj. bez korišćenja softvera. (Dakle, obeležena je subjektivna glasnoća.) Delovi koji su prominentni po intenzitetu obeleženi su masnim slovima, tj. »boldom«. To su najčešće delovi koji nose rečenični akcent, tj. slog koji je nosilac rečeničnog akcenta. Ukoliko je neka govorna celina koja je duža od reči izgovorena glasnije, ona je takođe označena masnim slovima. Takođe je značajno i postepeno povećanje ili smanjenje jačine tona, tj. glasnoće, pa je i to anotirano. Kada se glas postepeno pojačavao korišćena je oznaka [/], a za smanjivanje intenziteta glasa oznaka [\]. Delovi koji su izgovoreni izuzetno tihim glasom obeleženi su znakom [≈] ispred i iza datog sergmenta. Velika slova su korišćena za anotiranje segmenata koji su izgovoreni izuzetno povećanim intenzitetom glasa.

Tempo

Kod anotiranja tempa korišćeni su opisni izrazi, ne znaci. Korišćeni su izrazi »ubrzan«, »usporeno« napisani kurzivom, i oni su postavljeni ispred dela iskaza na koji se odnose. Delovi iskaza kod kojih nema anotiranih karakteristika tempa predstavljaju delove kod kojih nije došlo do uočljivijih varijacija u tempu.

Urađena je segmentacija iskaza u korpusu na intonacione celine, i korišćen je znak [//] za granice među intonacionim celinama.

Pauze su obeležene znakom [], a zamuckivanja (najčešće smo to tretirali kao hezitacione pauze) su obeležena znakom [-] između izgovorenih slogova.

Nakon ove transkripcije analizirali smo dobijene podatke nastojeći da utvrdimo šta je ono što je specifično za ovaj tip diskursa

javnih TV debata. Iako je neosporno da je proučavanje prozodijskih elemenata u diskursu unapredovalo u poslednjih pedesetak godina, i to zahvaljujući mogućnosti snimanja govora, ipak se još uvek relativno malo radi na poređenju tih obeležja u različitim jezičkim sredinama. Jedno od pitanja je koliki broj govornika obuhvataju istraživani korpusi. U našem slučaju ukupno se radi o 6 govornika srpskog jezika i 7 govornika slovenačkog jezika. Rezultate koje predstavljamo rezultat su detaljne analize po 20 minuta transkribovanog materijala. Nisu svi suprasegmentni elementi našli mesto u ovom radu. Izabrali smo samo one koji najupečatljivije govore o suprasegmentnoj strukturi diskursa TV debata. Osvrnucemo se na diskursnu funkciju intonacije, kombinovanje pauza, intonacije i intenziteta u nekim, po našem mišljenju, specifičnim funkcijama, relevantnim za diskurs TV debata.

Organizaciona funkcija intonacije u diskursu

Većina autora se slaže da prozodijski elementi utiču na organizaciju diskursa, i to u velikoj meri potpomažu interpretaciju. Najsignifikantnijim u tom pogledu se smatraju intonacione jedinice i suprasegmentne granice. U analiziranom uzorku, najčešće su obeležene promenom visine tona, te se ta promena percipira kao granica intonacione jedinice. U nekim slučajevima praćena je i kratkom pauzom, ali ona nije obavezna. Paraton (Yule 1980) ili prozodijski period, koji ćemo mi nazvati »subtopikalni period«, pošto smatramo da se suprasegmentno ne može definisati precizno takva jedna celina, već su pre tendencije u pitanju, ima svoja tipična obeležja: Uvođenje podteme se ostvaruje najčešće intonacionom jedinicom ili parom intonacionih jedinica koje se završavaju snižavanjem visine glasa, odnosno opadajućom melodijom. Razvoj teme u narednim intonacionim jedinicima je ostvaren ravnim tonom ili uzlaznom intonacionom konturom, sve do kraja te celine. Npr:

Pa delimično se slažem// sa ovim što je govorila Nataša // delimično se ne slažem // Prvo, mislim da se Nataša // malo previše fiksirala baš za parlament // zato što nažalost // situacija je takva, da // politiku države između dva izbora // četiri godine praktično vodi Vlada. // Ja moram da kažem //da mi nikad nismo stavili nijedan zakon//, izuzev dva, // Poslovnik// i Zakon o Narodnoj Skupštini, // mada nama niko ne brani... \

Samo se prva klauza, u govori prve tri intonacione jedinice izgovaraju sa opadajućim tonom, dok sve ostale imaju ili rastući ili ravan ton. Navešćemo i primer iz slovenačkog korpusa:

Jaz se zelo strinjam z izjavo gospe//, da se pravzaprav // ne zavedamo //, kak problem je v gospodarstvu // in da se moramo v javnem sektorju// tem razmeram prilagoditi. // Če je parkinsonov zakon//, te teze od leta // 55// niso doživele resnega zanikanja//, potem vidimo, // da imamo politiki, // kadarkoli prevzamemo oblast v boju z uradništvom, // več vrst problemov.

Kao i u srpskom primeru, i ovde se uvođenje teme: »moramo se prilagoditi« završava opadajućom intonacijom. Do kraja replike (do centra intonacione jedinice »problemov«) sve intonacione jedinice imaju rastući ili ravan ton.

Još jednu karakteristiku uočavamo, a to je da je krajnji intonaciono naglašeni slog obično niži u odnosu na sve ostale tonove u replici-turnusu. Naravno, u dijalogu, naročito u slučajevima kada se sagovornici konfrontiraju, turnus ne mora da bude završen, dolazi do prekidanja i preklapanja, u kom slučaju ovakav indikator završetka učešća govornika ne dolazi do izražaja.

Emfatička i druge funkcije pauze

Interesovalo nas je koliko u korpusu ima pauza i kakve su: kratke, srednje i duže pauze. One u većini slučajeva označavaju pauze između intonacionih jedinica, ali u nekim slučajevima deluju i kao slučajne pauze, moguće da su uzrokovane nepovoljnim planiranjem iskaza te sagovornik treba da

»uhvati vazduh«. Npr. govornica ČER: u jednom primeru pravi pauzu »[...] v razvitosti zasebne-ga izvajanja javnih služb« gde je pauza sasvim neočekivana i ne čini se da ima značenja.

S druge strane, pauza može da ima funkciju naglašavanja segmenata, intonacionih jedinica kao što pokazuje slučaj voditeljkinog (više puta ponavljanog pokušaja) da dobije odgovor na pitanje: »[...] da bi naredili spisak, |ta urad, |ta sklad, |ta agencija?« Te pošto ne dobija odgovor podseća sagovornicu u svojoj narednoj replici-pitanju: »Če se osredotočimo na sklade (R), urade (R), agencije (F)«, sada bez pauza. Očito je da u ponovljenom, prozodijski reformulisanim pitanju smatra da je eksplicitnim glagolom *da se osredotočimo* dovoljno podsetila na temu na kojoj insistira.

I u srpskom uzorku nalazimo primere pauza koje imaju funkciju naglašavanja pojedinih segmenata. Tako usledećem primeru, kojim se iznose stavke veoma negativne po suparnika, od strane opozicionog političara (VUČ) nalazimo:

Dakle, |130. smo po ekonomskim slobodama, |122. po izgrađenoj infrastrukturi, |110. po nezavisnosti pravosuđa, |109. u borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije, da nema mafije koju nismo uhapsili i koju nismo sproveli iza rešetaka.

Na kraju, na osnovu analize naših uzoraka srpskog i slovenačkog možemo uslovno da predložimo sledeću klasifikaciju funkcija kratkih, srednje dugih i dugih pauza: Postoje tendencije, ali samo kao tendencije, da se kraće pauze upotrebljavaju unutar subtopikalnog perioda, dok se duže pauze javljaju ili radi ekstra emfaze ili pri početku novog subtopikalnog perioda. Naglašavamo da je u pitanju odrednica »pri početku« jer je moguće da govornik započne novu podtemu nekom frazom pa onda napravi pauzu, kako bi dao do znanja da nije završio svoju repliku turnus.

S druge strane i za javljanje pauze mora se uzeti u obzir tip govornika, te kao primer navešćemo govornicu ČER:

[...] se mi zavedali situacije | že par let nazaj, se pravi, | tri, | štiri leta nazaj, | ko se je tudi nekako ta konjunktura |zaključila, | bi danes bili v lažji poziciji | kot smo. Jaz | podpiram in vsi mi podpiramo, bi rekla, | težnje in želje, da se racionalizira in državna uprava se do neke mere je zagotovo, ampak | javni sektor | je pa še vedno izredni problem || in jaz nisem optimistična.

Govornica ČER inače sporije govori i pravi više pauza nego drugi učesnici. Za razliku od nje govornik POS, koji ima brži tempo govora:

[...] Če delo ni več potrebno, pač ni potrebno, ampak |to je treba ugotoviti in treba je povedati, kaj to pomeni, če | ne bomo imeli, ne vem, zadosti zdravstvenega osebja, če ne bo dovolj, **ne vem**, policistov, **ne vem**, če ne bo dovolj gasilcev, je treba ljudem to povedati. Sam osebno sem tudi proti temu, da so | živali zaprte v živalskem vrtu, ampak če jih spustimo ven iz ljubljanskega, bom verjetno med zadnjimi, ki jih | bodo levi in jedli.

Zapravo, kod ovog govornika se *ne vem* možda mora uzeti u obzir kao ispunjena pauza i kao diskursni marker.

Specijalna emfaza – uloga intenziteta i tempa

S obzirom da se radi o TV debatama, pokušali smo da uvrđimo moguće specifičnosti upotrebe suprasegmentnih sredstava. Uočili smo, tokom analize tekstova da posebnu emfatičnost dobijaju kontrastivna značenja, odnosno ono što je značajno sa polemičkog stanovišta. Tako segmenti diskursa koje bismo nazvali evaluativnim dobijaju u intenzitetu, prolongiranju izgovora, dužim pauzama. Po svom značenju lekseme poput DEFINITIVNO, OGROMNO, VELIK, ABSOLUTNO i sl. već same po sebi sadrže neku vrstu emfaze, te ukoliko iskazuju i stav govornika o tome kako vrednuje određenu ideju bivaju suprasegmentno naglašene.

Često se iskazi koji imaju negativno, kontrastno značenje istuču suprasegmentno. Na primer u srpskom: »Ali, **ništa** ne smete da delite od zdravstva, od javnih preduzeća –

ništa od onoga ne sme da se deli.« Slično i u slovenačkom: »**Nikjer** na svetu se to ni za javno izplačalo, **nikjer**,« boldirana reč »nikjer« se posebno ističe, ali već sam kontest u kome se javlja posle rečenice: »Gospa je omenila javno-zasebno partnerstvo.« Očito je da govornik ne slaže sa sagovornicom koja je »zasebno partnerstvo« pomenula nekih desetak replika pre toga. Ovaj primer da je kontrastivni emfatički naglašeni segment diskursa praćen manje ili više eksplicitnim metadiskurzivnim signalima nije usamljen: »[...] je pa velik problem tisto, **na kar ste opozorili**, ŠIRŠI JAVNI SEKTOR. [...] se pravi, **da preciziramo**, DRŽAVNA UPRAVA, BIROKRACIJA ... **moram povedati**, VELIKE PROBLEME,« gde posle njih javljaju upravo ti posebno emfatički istaknuti segmenti.

Ono što se smatra problemom o kome treba posebno da se raspravlja dobija specijalnu emfazu u svakom od nabrojanih intonacionih jedinica, kojima se nabrajaju. Npr. u srpskom uzorku: »**Ko** treba da ih donese? **Kako** treba da ih donese i **šta** sve treba da se promeni?« Ili: »Znači, moraju da se stvore neki uslovi u kojim ćemo mi imati eto, **državnu viziju, građansku viziju, političku viziju**, da stvorimo odgovorne institucije. \ O tome kod nas nema ...«

To naravno ne mora biti u toj meri eksplicitno istaknuto metadiskurzivnim iskazima. U narednim primerima vidimo da se ekstra emfaza javlja kao kontrastna: »[...] da pa bi se pogovarjali o minus 10 procentov zaposlenih, samo KJE, KDO, ZAKAJ in po dobrih pol urah je prišiel odgovor, da ne vejo, kje bi zmanjšali 10 odstotkov.« Iako se više ne radi o suprotstavljenom mišljenju sagovornika u TV debati, ipak se i tu radi o pokušaju da se pronađe odgovor na problem koji nije lak: svi se slažu da treba smanjiti broj zaposlenih, ali kada treba precizirati ko će koga i zašto otpustiti, nema slaganja, ni odgovora.

Zaključak

Na osnovu naše analize čini se da u oba tipa uzorka, srpskom i slovenačkom, u televizijskim debatama datog tipa, supraseg-

mentna obeležja imaju više sličnosti nego razlika. To se odnosi na strukturiranje diskursa na replike-turnuse koji se završavaju, u većini slučajeva, tonom nižim od ostalih nižih tonova u turnusu, što je slučaj i u drugim istraživanim jezicima. Postoje izuzeci, kada dođe do stvaranja smisaone celine – kombinacije najčešće kratkih replika od strane nekoliko sagovornika – obično su u pitanju preklapanja, govor uglas.

Intenzitet i tonska kontura su najznačajnije u stvaranju subtopikalne celine, pogotovo u dužim replikama-turnusima, i to tako što se relativno, u odnosu na prethodni odnosno naredni segment u dužoj replici, suprasegmentna obeležja usklađuju: ukoliko subtopikalna celina sadrži više intonacionih jedinica, tek na kraju se javlja intonaciona jedinica sa padajućim tonom, dok su središnje ili rastućeg tona ili ravnog tona. Pored toga, postoje i signali uvođenja teme i na leksičkom i na pragmatičkom nivou, a to su često pojedinačne pauzama odvojene, intonacione jedinice.

Iako ovo što smo rekli ukazuje na hijerarhijski ustrojenu upotrebu suprasegmentnih obeležja, napominjemo da su to tendencije a ne čvrsta pravila. Dva su osnovna razloga što se ovi zaključci ne mogu shvatiti kao čvrsta pravila. Jedna je činjenica da suprasegmentna obeležja intonacije, tempa i glasnosti mogu na više načina da se kombinuju. Drugi razlog je što bismo za čvršća uopštavanja morali da sprovedemo istraživanja na mnogo većem broju govornika nego što ih ima u snimljenim emisijama. Na ovakvom uzorku moguće je konstatovati samo da postoje ponekad velike razlike između tipične brzine, opsega intonacije i glasnosti pojedinačnih govornika, te i to treba imati na umu. Broj analiziranih govornika i tip emisije takođe ne dopuštaju utvrđivanju kulturoloških razloga.

Literatura

- CRUTTENDEN, Alan, ²1997: *Intonation*. Cambridge University Press.
 DAMRON, Rebecca L., 2004: Prosodic schemas. Carol Lynn Moder (ur.): *Discourse Across*

- Languages and Cultures*. Philadelphia, PA: John Benjamins Publishing Company.
- di CRISTO, Albert, 1995–1996. *Cours de Maîtrise*.
- KRISTAL, Dejvid, 1995: *Kembrička enciklopedija jezika*. Beograd: Nolit.
- PANIĆ, Natalija, 2007: *Međuodnos prozodijskih i kinezičkih elemenata u diskursu na elektronskim medijima*. Beograd (neobjavljen magistarski rad).
- SAVIĆ, Svenka, Polovina, Vesna, 1999: *Srpsko-hrvatski razgovorni jezik*. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet.
- YULE, George, 1980: Speakers' topics and major paratones. *Lingua* 52/33–47.